

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
„ pol leta	3 „	30 „
„ četert leta	1 „	70 „
„ mesec	— „	60 „
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
„ pol leta	3 „	80 „
„ četert leta	2 „	70 „
„ mesec	— „	70 „

Št. 69.

V Celovcu v saboto 9. septembra 1865.

Tečaj I.

B. Od županije ali velike občine.

(Dalje.)

1. Kaj je županija (Bezirksgemeinde)?

Županija je zapopadek vseh občin enega okraja; kolikor je torej v deželi zdaj okrajev, toliko bode zanaprej županij.

2. Ali bi bilo dobro, da se napravijo županije?

To bi bilo neizrečeno dobro in do našalo bi veliko dobička.

Najprej je kajsi takih reči, ki so silno potrebne pa jih posamne občine napraviti ne morejo, timveč treba, da se sile združijo. Postavimo: Treba je, da so ceste lepe povsod okoli; treba je, da so ljudje in premoženje varni pred neporedneži povsod okoli. To se bode le doglalo, ako se več sosednjih občin v ta namen združi, kakor so se nekatere pametne občine same od sebe v resnici tudi že združile. Treba bode staviti kako višo šolo za kmetijstvo, obertnijo, rokodelstvo itd. . . ali pa kosarno za nastanovanje vojakov, ali kako bolnišnico itd.; za te in take stavbe je treba zedinjenih moči. Treba bode v naših terdih časih napraviti kako družbo v podporo ubogim gospodarjem, kmetom in rokodelcem; tudi k temu namenu se mora združiti več posamnih občin.

Zdaj stojé občine pod deželnim odborom, on jih nadgleduje, on jim pravde rešuje, itd. . . Ali deželni odbor je v poglavitnem mestu, v njem sedé gospodje, ki deželo malo ali celó nič ne poznajo, gospodje, ki še deželnih jezikov ne znajo. Ali bi ne bilo bolje, ročnejši in pametnejši, da ta opravila opravlja županija, ki stoluje vsred posamnih občin in v kterej sedijo možje, ktere so občine same za svoje županijske odbornike izvolile!

Dalje bi mogle te županije skorej prevzeti vsa opravila, ki so jih do zdaj okrajni uradi opravljali, blizo tako, kakor je v večih mestih. Župan ima nekaj izučenih uradnikov, pisarjev in hlapcev in dela vse, kar delajo okrajni predstojniki na kmetih. Koliko bi se prihranilo denarja; koliko sitnost menj bi imele občine, kterim so izročena ravno najpustejša in najsitnejša opravila; in birokraciji bi bila glava odsekana. Slednjič bi bile županije prava šola za politične zadeve. Vsaka dolina in okrajna šteje gotovo nekaj mož, ki imajo lepa in velika posestva, ki so v šolo hodili in so pripravljani govoriti in delati za srečo in blagor cele okolice in dežele. Kar hoče pa človek znati, tega se mora učiti in vaditi; in ravno to bi se najlože godilo v županijskih zborih in zraven bi pa še ljudje svoje možé

bolj poznali in vedeli, koga imajo za poslanca izvoliti in poslati v deželni ali državni zbor.

3. Kako pa to, da se županije pri nas napravile niso?

To se prav lahko razjasni. V državnem zboru in po deželnih zborih so sedeli večidel uradniki, med kterimi je največ birokratov. Ako se napravijo županije, potem klenka birokraciji, bliščoba in slava uradnikov je pri kraju. Zatorej imajo na Ogerskem in Hervaškem, kjer ne poznajo nobene birokracije, že sto in sto let županije in občine (komitate in srenje); — zatorej so jih Čehi, naši slovanski in najbolj prebrisan bratje, v svojej deželi že vpeljali; — zatorej se je že več deželnih odborov za nje oglasilo. Slovenci, storite povsod tudi vi tako, ne dajte se motiti nikomur!

4. Kako se pa županija napravi?

Tako le: Vse občine, ki spadajo zdaj pod eno c. k. okrajno uradnijo, združijo se v eno celoto in izvolijo si po posebnej postavi svoje županijske odbornike, — ti odborniki pa si izberó izmed sebe „na d. župana“ (na Ogerskem „Obergespan“), kterega cesar poterdi. Na Kranjskem in gornjem Koroškem so tista leta, ki so te dežele stale pod francosko vlado, tudi imeli take nadžupane in jih klicali „Oberrichter“. Slovenci bomo pa predstojnikom občine ali srenje rekali „župani“, predstojnikom županije ali velike občine pa „nadžupani“.

5. Kaj bode županija imela opraviti?

Pred vsem bode županija oskerbljevala vse tiste reči, ktere vse ali vsaj nekatere občine celega okraja zadevajo. — Gledala bode, da posamne občine modro gospodarijo s svojim premoženjem in delajo po danih postavah; reševala bode pravde in pritožbe med občinami; varovala njih avtonomijo in samostojnost proti vsem napadom, in slednjič opravljala vsa opravila, ki jih zdaj oskerbljuje c. k. okrajni urad.

6. V katerem jeziku obravnuje županija?

V nemških županiyah posluje županija po nemški, v slovenski po slovenskih, v italijanskih po italijanski in po mešanih v vseh navadnih jezikih, kakor stranke tirjajo ali kakor se odbornikom v sejah govoriti spoljubi.

7. Ktere reči naj si občine in županije posebno k sercu in v skerb jemljejo?

Med te reči spadajo:

a) Cerkev: to je hiša božja, kjer biva On, na kterega blagoslovu je vse ležeče. Ubrano zvonjenje, čedno po-

pravljena cerkev, primerne orgle in lepe cerkvene obleke in posode so za celo občino na daleko in široko velika čast in slava.

b) Šola. Po deželah, kjer je ljudem kaj mar za uk, omiko in napredovanje, tam stoji šolska hiša na najlepšem kraju, je prostorna, svitla in čedna pa tudi polna pridnih in marljivih šolarjev in šolarc. Ne glejte na denar, ki ga daste za šolo in šolske potrebe: Vaših vnukov vnuki bojo še vživali bogate obresti in velike dobičke.

c) Učitelj. Ta je mož, ki vam izreja, otesuje in požlahtnuje vaše najdrajše in najljubše blago — nedolžne otročiče vaše. In stan tega vašega učnika je večidel hud in žalosten stan, po marsikterih krajih je učitelj največi revež v celi občini. Dajajte mu radi in zvesto, kar mu gre po postavi, — pošiljajte mu pridno vaše otroke v šolo in podpirajte doma njegov šolski uk!

d) Kerčme ali oštarije. Te hiše so marsikom v pohujšanje in nesrečo: Marsikdo je po kerčmi prišel ob vse svoje in občini na žlico. Zatorej pazite, da se te hiše zapirajo ob postavnej uri, da se ondi igravcem, plesavcem in potepuhom ne daje potuhe in zavetja. Glejte zlasti na tiste volčje jame, kjer se žganje skrivši toči in mladi svet kazi!

e) Naprave za uboge, bolnike in sirote. Tu in tam imajo bogoljubne naprave za uboge, bolnike in sirote, so ustanove ali štiftinge, so tudi hiše. Glejte, da se s temi napravami pametno in modro gospodarji, in da se dobrote delijo le vrednim in potrebnim!

f) Ptujci in ptujke. Posebno naše dni se klatijo po deželi čudni ljudje moškega in ženskega spola, kterih noben ne pozna in tudi nikoli delati ne vidi. Na te imejte bistre oči, to so prava toča za vaša polja in ogenj za vaše hiše. Ne pozabite, da taki ljudje, ako jih o pravem času iz občine ne spravite, postanejo domačini, in na stare dni jih morate vi živiti. Brez postavne domovnice ne terpite nikogar v občini!

g) Ponočnjaki in vlačuge. Priden, delaven človek gre zvečer k pokoju, da se spočije od dnevnega truda in se krepča za prihodnje delo. Zato je po vaséh, kjer pridni, delavni in pobožni ljudje bivajo, tih in svet pokoj in mir. Ne terpite, da bi vaši sinovi in hlapci po vaséh vpili in

rijuli, mirnim ljudem potrebni počitek kratili in vam vaše hčere in dekline kazili. Posebno pa glejte na ženske, ki se rade po bajtah in kočicah potikajo, mladi svet k sebi vabijo, slednjic pa cele kope nezakon-skih otrok ubogi občini na vrat obe-sijo. To je živa kuga za celo okolico, — varujte se je!

h) Pota, mostovi in ceste. To je stara razvada naših kmetov, da za pota, mostove, bervi in ceste malo ali ničesar ne marajo. Rajši pobijajo sebe, živino in orodje, kakor da bi tu kako malenkost poravnali. Pota, mostove in ceste vidi vsak, kdor se v kako vas pripelje ali pride; po potih in cestah pa tudi občina dobro ali slabo sluje dalječ dalječ okoli.

i) Javni prostori. Serce človeku v persih igra, ko vidi, da je po vasi, pred hišami, na semnišču, na tratah, pred cerkvijo, pred šolo vse čisto in čedno. Človeku se pa tudi milo stori pri sercu, ako vidi, da je povsod vse le smetje, luža in blato. To ni le sramota, to je tudi velika nesreča za občino, kajti marsiktera huda bolezen v tako vas pot najde in strašno mori.

k) Nove stavbe. Res hvale vredno je, da so jeli tudi kmetje svoje hiše bolj pametno staviti. Vidimo že večja okna, više hiše, ne vse v tesnoti in na kupu, gnojnice ne več pred durmi. Na take reči naj občinski predstoj-niki tudi gledajo, tako bojo vasi bolj ukusne in prijazne, bolj zračne in čedne, pa tudi bolj zdrave in vesele.

l) Občinski pašniki. Skušnja uči, da občinski pašniki malo prida in koristi donasajo. Kdor le more, iz-sesa jih, posebno pa tisti gostači, ki svoje zemlje nimajo. Ako hoče občina od teh pašnikov kaj prida imeti, naj jih razdeli, in navstali bojo skorej najlepši travniki in rodovitne njive.

m) Lepo složena ali arondirana posestva. Arondirano posestvo je velik dobiček: gospodar, ki ima svoje posestvo lepo skupaj, je se le popo-len gospodar svojega posestva; lozej ga rabi, lozej ga obdeluje, lozej ga zboljšuje; vsa dela si polajša in okrajša; dohodke si zboljša, zlasti živinorejo si povzdigne in veliko jeze in prepirov odpravi itd. Pametni ob-činski predstojniki bi pri tej imenit-nej pa večkrat sitnej in težavnej reči veliko pripomogli!

Zupani in nadzupani, občinski in zu-panijski odborniki, vsi gospodje vi, le te imenovane reči vam posebno na serce po-kladamo; skerbite pridno in zvesto za nje. Sperva bojo ljudje morebiti goder-njali, slednjic pa bojo vam hvalo peli in vaša vest vam bode spričevala, da ste spolnovali dolžnost svojo in da imate pla-čilo shranjeno pri Bogu! —

(Dalje priti).

Pozor, Slovenci!

△ Kedar angleški parlament svoje počitnice ima, podajo se gospodje poslanci radi med svoje volivce, da jim odgovor dajo za svoje delovanje in glasovanje v deželnem zboru.

Pri tej priložnosti razodevajo svoje misli o raznih državljanskih zadevah, ozirajo se na notranjo in zunanjo politiko in po stranki, kateri se prištevajo, ali ostro napadajo ali pa izgovarjajo in hvalijo vladajoče ministre. Taki govoriso včasih silno važni, ker iz njih zvemo načela, katerih se bodo zanaprej držale glavne parlamentarične stranke. Zato jih tudi telegraf brž naznanja vsemu rado-vednemu svetu in marsikteri posestnik državnih obilicij se trese, če v nemirnih časih Palmerston ali Russel ali Disraeli svoja usta odpre pri kakem obedu ali pri drugi slovesnosti.

Dokler je Šmerling v rokah držal krmilo Avstrije, pripovedoval nam je kaj rad in mnogokrat, kako srečni da so avstrijski narodi, da imajo v februarjem patentu ravno tako ustavo, kakor Angleži. Državni poslanci neodgovorni, ministri pa — tudi neodgovorni, svoboden tisk itd. Vse kakor pri Angležih. Kdor pa tega ni verjel in se je prederžnil drugače soditi, pozvedel je, pa ne po angleško, kaj to pomenja, na-sprotovati. Tudi, ali prav za prav samo nekatere zunanje oblike angleškega poli-tičnega življenja je rad porabil Šmerling in ena teh je bilo napivanje pri občnih obedih in ta navada mu je še zdaj ostala. Po svojem mojstru so ravnali se tudi njegovi privrženci, vse zunanje običaje angleškega parlamen-tarizma so si prisvojili, kakor n. pr. „bravo“ in „oho“ — klice in „občno veselje“ in „nemir“ in „posmeh“ in — napitnice; vse kakor pri Angležih, le samo s tem malim razločkom, da ozi državni zbor dunajski ni veliko — britanski parlament, da naši državljani niso angleški politikarji in da se zato menda tudi v celi Evropi nikdo ne trese pri njihovih govorih in napitnicah.

Pa če tudi te napitnice niso važne za inostrance, vendar se ne da tajiti, da so za-nimive in važne za nas, posebno če so od moža, ktereža časniki imajo za voditelja posebne politične stranke. In zato se nam treba zdi, pazno pregledovati najnovejši govor, ki ga je znani poslanec M. žl. Kaiserfeld imel pri njemu na čast na-pravljenem obedu v Ptujju. G. žl. Kaiserfeld je rojen v slovenskem Ptujju iz rodbine Blagatiščekov, ktera je po požlahtnjenju do-bila primke Kaiserfeld, potem pustila staro slovensko ime in se, pa še le zadnja leta, začela pisati samo s primkom. Izvoljen je bil v deželni zbor od nemških Štajercev in je tudi deželni odbornik in namestnik de-želnega glavarja. Kar se tiče njegovih poli-tičnih misli, so nam dosti znane iz mnogih govorov, ki jih je imel v deželnem in držav-nem zboru. Bil je iz začetka centralist in se krepko poganjal za Šmerlinga in za 26. februar; zagovorniki oktobrske diplome bili so mu možje, ki po megli tavajo. Po-zneje pa je le sprevidel, da Šmerlingove ideje se vendar nikakor se dajo životvo-riti (vtelesiti) in da niso zmožne zediniti vseh dežel in narodov cele Avstrije pod klobukom velike Nemčije. On in dr. Rech-bauer, oba veliko — nemca in še nekteri drugi nemški poslanci so napravili posebno stranko v državnem zboru in so rekli, da so avtonomisti. Odločnega programa pa nikoli niso naznanili, ker ga menda tudi niso imeli. Samo to smo zvedeli, da po njih mislih naj bi deželni zbori dobili večje pravice, kakor jim jih je Šmerling hotel odlo-čiti. Ko je Šmerling vse zaupanje zgubil ne samo pri nemških, ampak končno tudi pri nemškem narodu, tedaj so ga posebno hudo napadali avtonomisti in pred vsem tirjali, naj se poravna z Ogrji. In od zdaj se je zmerom bolj očitno kazalo, kam da merijo — in razvili so se avtonomisti kot dualisti. Ker so spoznali, da še niso za-dosti močni, tudi nad Ogrji vladati, pa mi-slijo z Ogrji deliti oblast: Nemci na tej, Ogrji pa na uni strani Litave; v Beču ve-liko-nemški, v Buda-Pešti pa veliko-ma-djarski zbor; vsi drugi avstrijski narodi, Slovani, Romani itd. naj pa potem plešejo, kakor jim ta dva zbora godeta.

To je tudi jedro govora našega Kaiser-felda. Pred vsem trdi, da je najviša in najvažnša naprava državni zbor, in sicer državni zbor, kakor je zdaj sestavljen; na tem se ne sme nič mežiti in spremeniti in da le on ima pravico, pogajati se z Ogrji. Lejte si, gospod Kaiserfeld res nima nap-čnega okusa Državni zbor v svoji sedanji sestavi, v kateri po izvrstno napravljenih vo-livnih redih manjšina veliko večino pre-maga? Ali Kaiserfeld ne ve ali noče vedeti pritožeb vseh Slovanov: Čehov na Českem in Moravskem, Dalmatincev, Slovencev na Štajerskem, Koroškem, Istriškem zoper vo-livne rede, po katerih se jim velika krivica godi? Pa kaj mu je mar za vse druge na-rode; njemu le gre za pogajanje z Ogrji in v celem svojem govoru še ne omenja ne za Avstrijo najimenitnejšega n a r o d n e g a v p r a - š a n j a, ravno kakor bi v Avstriji ne bilo drugega naroda, kot Nemcev in Ogrov. Od teh pa, se ve da tirja, da morajo priznati nepretergano pravno veljavnost (Rechtskon-tinuität) februarnega patenta in ožega držav-nega zbora. Čudal! Ko je Šmerling še bil vsegamogočen, ni ne on in niso njegovi prijatli priznali nepretergane pravne ve-ljavnosti tisoč let stare ogrske ustave! In zdaj tirjajo to stanovitnost za komej pet let stari februarni patent in za državni zbor, ktereга se brani večina Slovanov!

Da pa bi novo ministrstvo kaj učinilo brez državnega zbora, dozdeva se Kaiser-feldu nemogoče, ker ima njegova stranka tri mogočne zaveznike. Ti so:

1. Slabo denarno in gospodar-stveno stanje naše države. Smešno samo je to, da kliče tega zaveznika sebi in svojim na pomoč! Bolje bi bilo zanj, da bi ga ne omenjal, kajti po pravici moremo prašati: Kdo pa je pet let pomagal, da smo jo v tako brezno zabredli? Znabiti pa so ti gospodje nalašč tako slabo gospodarili, da imajo zdaj tudi mogočnega zaveznika!

2. Vzajemnost (solidarnost) n a r o d o v t. j. nemškega in ogrskega, ker Ogrji go-tovo ne bodo pozabili, da jih je le državni zbor obvaroval volje in misli Šmerlingove, februarni patent jim posiliti. Oho! Kdo se smeje? Mir si dajte in molčite! Hein po zvonček!

3. Duh napredka, moč vzajemnih raz-mer in neločljivih zadev, kar mora peljati k zakonski zvezi Ogrskega z Avstrijo.

To se glavne misli Kaiserfeldovega go-vora. Da je še mnogo lepih fraz in besed v njem, ni treba povedati. Vidi se že iz tega, da Kaiserfeld in stranka njegova meri na dualizem in ker se v tej ideji vjema z Madjari, je nevarnost res velika, posebno za Slovence; pa tudi za Avstrijo, kar so do-kazali že vsi federalistični listi.

Grof Belkredi sicer še ni razglasil svo-jega programa; le to se ve, da se misli ravnati po sklepah deželnih zborov. Če bo res temu taka, da se bodo poprašali de-želni zbori, kakoršni so zdaj sestavljeni, huda bo za nas štajerske Slovence, kajti v našem zboru pihal in premagal bo veliko-nemški in dualistični duh. Pazimo tedaj, da, kolikor mogoče, odvrnemo in se ogib-ljemo nevarnosti, ktera nam proti. Bodimo složni in pogumni!

Iz Štajerskega 2. septembra.

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Sedanje stanje. Stubenrauch.) Nekako tesno mi prihaja pri sercu, ko za pero primem, da bi „Slo-vencu“ kaj sporočil. Ljudje čakajo in čakajo djanj, ministerstvo pa še vedno molči, vse je uradna skrivnost. Sliši se sicer, da grof Belcredi na vso moč dela in da bo skorej svojo politiko naznanil, — gotovega pa vendar še nič ne vemo. In ravno zavolj tega že ljudje povsod ušesa nategujejo, ker se na vse strani tako zelo mudi in da zvemo, pri čem da smo, — ali bode dualizem ali kaj? Oika pač že vse na to, da mislijo ž

njim poskusiti, ker Madjari veliki zvonec nosijo in dan na dan kaj novega izvrše. Tako je spet podkancelar g. Privicer v začasni pokoj djan in na njegovo mesto stopi znani madjarski učeni državnik g. P. Somich. Na Sedmigraskem se tudi volijo namestu sedanjih Šmerlingovcev Madjarom prijazni nadžupani. To vse nam očitno kaže, da se kaj zelo dualizmu pot pripravljajo. Trebalo bi, da bi grof Belcredi na drugi strani tudi kaj storil in pokazal, da ni za dualizem. Tako bi radi zvedeli, kaj in kako misli početi, da bi se Dalmacija združila s Hervaško in Slavensko in kako naj se potem trojedina kraljevina v državnopravnih zadevah porazume z Ogersko. Za vse to je treba hitro kaj storiti. Pred vsem drugim pa bi trebalo, da bi se drug dvorski kancelar postavil, in sicer tak mož, ki ima politički značaj in kaj upljiva, posebno pa, da ni madjaron. Sliši se sicer že delj časa, da ni postane ali Ožegović ali pa Strossmajer dvorski kancelar, ali — z govoricami nam še ni nič pomagano! Treba je djanja, da potem prepozno ne bo! — Ravno tako se tudi terdi, da misli grof Belcredi deželne zборе, ki bodo menda m. novembra sklicani za stran državnopravnih razmer nemško — slavjanskih kraljestev in dežel poprašati. Tu se spet bojimo, da ne bo prave zadel. Kako moremo pričakovati, da bodo n. pr. zbori notranje-avstrijskih dežel Slovincem pravični, ker so po Šmerlingovem volitev-nem redu Slovinci tako malo ali celo nič zastopani? Od teh tedaj ne pričakujemo nič prida. Če ministerstvo hoče zares Avstrijo prenoviti in vrediti, naj nikar ne misli, da je vse eno, ali se Slovincem godi pravica ali ne. Beremo sicer v „Kölner-Zeitung“, da se sedanje ministerstvo Slovincem bolj prijazno kaže, kakor pa Rusinom, zato ker so — federalisti, ali kaj nam to pomaga, če tega z djanjem ne priterdi. Mi pa le djanj in del želimo! — Prof. Stubenrauch je hranilnici, ktere denarničar je bil, 29.000 gld. izmikal. Pravijo, da je družina njegova tega kriva, ker so preveč „nobel“ živeli, on pa da se ni za nič menil, ker je preveč zunaj opraviti imel. Denarnica sicer zdaj ni na škodi, ker so prijatli potrebni denar skupaj zvergli, ali družina oh groza!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz celovške dekanije. ▽ (Celovška okolica in slovenščina). Povedal si „Slovenec“ že marsikaj o slovenščini po drugih odležnih dekanijah; povej tudi kaj o slovenščini v tistej dekaniji, kjer izhajaš na svitlo.

V mestu Celoveu sameni je dosti Slovincov in Slavjanov, ne med visoko gospodo, ampak med rokodelci in obrtniki, med delavci in posli, med uradniki in vojaki. Zatorej je tudi slovenska pridiga v cerkvi pri sv. Duhu. Pa od tega si že govoril, zatorej o tem molčim in le samo to dostavljam, da slovenska pridiga ob 1/2 9 se tudi nam ne zdi ob pravem času; kajti zgorej imenovano prosto ljudstvo ne leži tako dolgo in zavoljo opravil svojih ne more tako pozno v cerkev hoditi. Veselilo nas je vse, ko smo slišali, da se bode ta pridiga predjala na bolj pripravno, bolj zgodnjo uro. Da pa tudi slovenski ljudje, ki po svojih opravilih iz bližnje okolice v mesto hodijo, ne ostanejo brez božje besede in dušne hrane, naj se tudi druga slovenska pridiga ob kakej poznejši uri napravi. Vse to nas je veselilo, pa le to se čudimo, da je zdaj že dolgo vse tiho. Vemo, da take prenapredbe se ne vpeljejo čez noč, zaspali bi pa taka lepa in potrebna naprava vendar tudi ne imela. Pa pustimo ponemčeno mesto in pogledimo v njegovo okolico, ki je okoli in okoliškov in skoz slovenska; kajti po vseh okolnih farah in podružnicah se božja beseda po slovensko oznanjuje. Pogledimo najpred proti jugu!

Tuje fara Šent-Rupret, kjer Celovčanje svoje merlice pokopujejo. Bode še le komaj 3 — 4 leta, kar se je tukaj jelo po

nemški pridigovati. Nekteri velikaši in bogatini iz Celovca so si tam nakupili ali pa se tje priženili; ti so terdi Nemci in so sedanjega gospoda fajmoštra pregovorili, da so jeli nemško pridigovati. Ali pa ti velikaši zdaj tudi k nemški pridigi hodijo, ne vemo, to pa je resnica, da v Šent-Rupretu rojeni ljudje, vsi hlapeci in dekletke med seboj po hišah in na polju večidelj in najrajši slovensko govorijo, da so torej Slovinci. Kam pa te sirote zdaj v cerkev hodijo, ne moremo povedati. Tudi v podružnici sv. Martina se je nekdo za nemško pridigo potegoval. Pa stari možje in žene v Otočah in Šent-Martinu, — verni in pošteni Slovinci in Slovenke — so stopili po koncu in to neslano nemškutarenje v cerkvi Božji poderli. Ravno taka se je godila v podružnici sv. Petra, ki spada v faro sv. Lorenca v Velikovškem predmestju. Tudi tu je mala peščica nemških in ponemčenih velikašev, kterim je pridiga in keršanski nauk v slovenskem jeziku hud tern v peti in so jo hotli odpraviti. Pa poprejšnji in sedajni fajmošter sta se z večino domačih ljudi vred krepko potegnili za slovensko božjo besedo, spodbila te nemškutarske škodljive novarije in ostalo je vse pri starem k velikemu veselju vseh pobožnih farmanov. Tako rije nemškarija vedno bolj proti jugu in donaša tudi našemu vernemu in pobožnemu ljudstvu tisto piškavo in puhlo nemško omiko, ktere nas sam Bog varuj na večne čase!

Da se pa okoli Celovca naš jezik vedno bolj pozgublja in narod naš vedno bolj ponemčuje, pride tudi od tod, da nobena fara cele okolice nima — vsem postavam vkljub in nasproti — svoje lastne ljudske šole. Šent-Jurje, Šent-Rupret in Šent-Peter pošiljajo svoje slovenske otroke v glavno šolo v Celovec, kjer se sčasoma slovenščine odvadijo in — sramujejo. Zatorej so rajni šolski svetovavec g. Rudmaš, pravi prijatelj šolske mladine in varh keršanskega duha, s vso močjo na to gnali, naj se v Velikovškem predmestju napravi ljudska šola, kamor bi lahko tudi otroci okoljnih slovenskih far hodili in se — če potreba kaže — sperva tudi v maternem jeziku podučevali. G. Rudmaš so umrli, ž njimi pa menda tudi ta blaga misel! — Naj pa bode, kakor hoče, po naših mislih je nemškariji tudi v celovški okolici zadonela tehtna beseda: „Do tod in ne dalje!“

Iz Bekštajna. (Slovenščina in št. Lenart.) Če jo kreneš po okrajni cesti do Bernce proti večeru, prideš v dobri poluri na veliko cesto, ki pelje od Beljaka — razdelivši se v Rečariveši — ali čez Stermec na Krajnsko ali v Podkloster. Le nekerete minute po ti cesti naprej, prideš pred vasjo Ločila do mostiča, kjer stoji križ na veliki cesti z velikim napisom — in celo z malo zvišenimi pismenkami. Beri in čudi se, kake mladice v naši okolici „nemška kultura“ poganja! Ta napis se tako-le glasi: „O Du gutter Krist dencke Auf Gott das (!) Fier dich gestorben Ist; wan du Ferpä gehen — Birst also bette (!) ein Fater Unser Fir sih selbst. und Auh Fir die arme sellen Im Feg Feuer Amen; 1852“!! — Nad tim napisom gotovo vsakteri nemški pravopisnik obupa! — Ali bi ne bilo bolje, ko bi ne bilo nobenega napisa, — če se že nekteri nad tim spotikajo, da bi v čisto slovenskih krajih slovenske napise narejali, — kako pa da naredé take, da se Bogú usmili?! Taki napisi na nobeno stran nič ne koristijo. Slovinci jih ne zastopijo; kdor se je pa nemščine kaj bolj priučil, ti pa take napise, kakor je imenovani, ali omiljujejo, ali pa — zasmehujejo. In tudi je res smeha vredno, če kdo kosti grize, meso pa — psom daje! (Kakor sem zvedel, je ovi napis nek Kranjec skoval in zapisal!) — Ker ti, dragi čitatelj, od vasi poleg beljaško-podklosterske ceste nič zanimivega za stran slovenščine ne vem povedati, tako me pa spremljaj malo od ceste proti južni strani od Ločila v taro vas št. Lenart, kjer se s plehom pokriti zvonik v solnčnih žar-

kih blišči. Št. lenartska fara je dokaj razprostrana, sega od Dobrača do kranjske meje na Stermcu in šteje nad 1400 duš. Tamošnji župnik, g. Balant Knafl, so prav ljub starček, vneti za božjo čast in pravico. Duhovni pomagavec, g. Šimon Štoekl, je krotek, pobožen mož in vnet Slovenec. Posebno pa se trudi, da bi šolska mladina prirastla v podporo sv. vere in národa. Vse, kar le ve, da bi v učencih ljubezen do nauka budilo, stori, in žrtvuje vsako leto marsikak goldinar, da obdaruje otroke z bukvicami in podobnicami. Njemu pa umni školnik, g. France Gajlar, krepko na strani stoji, kteri že nekaj let v ondašnji šoli z dobrim vspehom in v narodnem duhu dela. Tema gospodoma gre tudi hvala, da družba sv. Mohora letos v oni fari 12 udov, 6 več mimo lani, šteje. Slava jima!

Iz Pliberka. (Nekaj o šolskih preskušnjah prifari na jezeru, v Prevalih in Gutsteinu.) Imel sem priliko, da sem se o stanju imenovanih ljudskih šol osebno prepričal. Zato podam naslednje vrstice. V torek 29. avg. bila je zjutraj prifari na jezeru šolska sv. meša, kamor so tudi prevalski otroci prišli. Mislim sem, ker sem šel bližej proti Štajerskem, da bom tukaj kaj več domorodnih glasov slišal, zlasti ker sem čul veliko hvale o prevalskih šolah. Toliko bolj čudno pa mi je še pri sv. meši nemško o petje po ušesih zadonelo. Spremišljaj sam pri sebi, če se mi ni morda taka zgodila, kakor nekemu gospodu, ki je bil v Celovec namenjen, pa je na Ljubljanskem kolodvoru z voza stopil. Pa ne, da bi bil tudi jaz kje zunaj v mogočnem „rajhu“? — vprašam sam sebe. Ali kamor se oziram, vse me spominja, da sem pri fari na jezeru, kjer od nekaj biva čisto slovenski rod. Kdo ga je tako poptujčil, si mislim, da še Boga ne česti v svojem maternem jeziku? Vem, da so naseljeni ptujci iz gornje-Koroškega in še drugi delavci pri fužinah, ki pri poliču tudi radi nemški znajo, k temu veliko pripomogli. Ali veliko ptujih tu naseljenih delavcev pobralo je v poslednjem nesrečnem času šila in kopita; ostali so le bolj domači razun uradniške gospode. Da bi se pa samo tej ustrezalo, to mi ni šlo in mi ne gre v glavo. To je enaka doslednost, kakoršna se je dosihmal v pisarnicah godila, namreč, da je ljudstvo zaradi uradnikov, ne pa, da so uradniki zavoljo ljudstva. „Čestite ga vsa ljudstva, vsi jeziki“, — je pel David, pa se mu ni sanjalo, da v slovenskem jeziku tako ne pojde. Po sv. meši začne se izpraševanje iz katekizma v tarni cerkvi. V. č. g. dekanu so otroci, (slovenski, nemški in nemškutarski), zavoljo njihove posebne poljudnosti iz tega predmeta tukaj, kakor drugi dan v Gutsteinu, dosti dobro odgovarjali. Opomnili pa so večkrat sami, ako jih je kdo spomnil, da se ta pa ta nemški uči, rekoč: „Muss ja auch windisch kennen“. In res je bilo marsikje tako, da se je slovenski bolje odrezal. Želeti pa bi bilo sploh, da bi gg. kateketi med letom neslane nemške izreke otrokom iz spomina izbijali in jih z domačimi namestovali. Pomislite, kak smeh bi pač Nemci vganjali, ako bi se jim Božja beseda v taki mešanci in čobodri oznanovala, kakor se v slovenskem jeziku godi! Naj to vsak po pameti preudari, in gotovo mi te opombe ne bo nihče zameril. Saj je vendar šola za tega del, da se otroci izobražujejo. Zato naj se jim tudi govornica lika in pili, kajti kakor Nemcu napčen nemšk govori ne dopada, tako tudi napčen slovensk govori slovenska ušesa žali. V tem pa, da zmes po svetu trosi, naj nikar nihče poljudnosti ne išče in nihče ugovarja, da ga otroci drugače ne umejo, kajti s tem le sam sebi podpiše pismo uboštvá. S tem pokaže, da namena ljudskih šol ne pozna. In ako še dalje pojde po tej poti, bo ljudstvo Božje in cerkvene zapovedi zmiraž po nekdanji šegi nagovarjalo: — nimaš nečistosti tribati — nimaš krasti“ — (ako nimam, saj ne morem! čemu pre-

povedi?) ali pa: „imaš od cerkve gori postavljene praznike praznovati“ — in Bog ve, toliko še tacih prijetnih izrazov! — Drugim predmetom v farni šoli godi se nekoliko več pravice, in tudi otroci sploh dobro odgovarjajo. Vidi pa se, da se slovenščini le vsled tega malo več pravice godi, ker drugače ne more biti, kajti v malo letih se vendar iz trdega Slovenca trd Nemece ne da prestrojiti. Uboga slovenščina pa, ki takim gospodom prisiljeno v pest pride! Ne le, da so zapisniki vsi in vse povsod nemški in da so imena neusmiljeno pokvarjena, koliko napak še slišiš v govorjenju, toliko jih vidiš v pisanju! Ne vem, zakaj da te napake manj v oči bodejo, in se manj grajajo, kakor v nemščini. Svet ima čudno pravico!

(Konec pride.)

Iz spodnjega Štajerskega.* (Lazaristi v Celju). Blizo celjskega mesta na prijaznem hribečku stoji cerkev sv. Jožefa in samostan očetov Lazaristov, katerih sveti namen je, po deželi misijone imeti, v pridigah in v spovednici ljudi podučevati, in jim pravo pot proti nebesom kazati. Res presvet in lep namen!

Kakor pa povsod prenapetost škoduje, tako še bolj v duhovnih rečeh. Z mnogimi duhovniki sem se že o tem pogovarjal, in vsi so z menó enakih misli, da Lazaristi nam svetnim mašnikom naše delovanje pristudijo in pretežujejo. Nočemo preiskovati in praviti, kako in kaj ti pobožni očetje z ljudmi počenjajo, to pa je občno znano, da ljudje mislijo, da mi posvetni duhovniki nismo tako globoko podučeni v skrivnostih sv. vere; da nam ni toliko za njih neumrjoče duše mar, ker jih tako dolgo ne podučujemo, ker jim ne povemo, kako širok in globok da je pekel. Posebno ženske postajajo potem večidel tako imenovane „mollenke“ ali „tercijalke“, najveća nesreća za duhovnika in za vso faro.

Naj tedaj ti pobožni očetje svoj sveti namen prav spolnujejo, naj svete misijone imajo, toda naj ljudi prav podučujejo, naj jim pravo pot v večnost kažejo, naj jih učijo, da je treba delati in moliti, da sv. vera obstoji v čistosti in poštenosti srca, v dobrih, zveličavnih delih, ne pa samo v zunanjih obredih, v vednem romanju na božja pota in inostranskem bogoslužju; naj jih učijo, da kmečkim ljudem ni treba ascetom in puščavnikom postati; naj ne streljajo, kakor Alban Stolec pravi, „vrabcev s kano-nami“. Kaj drugega je duhovnika in redovnika podučevati in spovedovati, ktera sta že po svojem stanu k večji popolnosti poklicana; kaj drugega bornega kmeta, ki si mora v potu svojega obraza svoj kruh služiti.

Tooliko brez zamere! Hotel sem to že davno povedati in mislim, da sem marsikteremu svojih sodelavcev v vinogradu Gospodovem gotovo iz globočine njegovega srca govoril, ker je vse to čista resnica, ktero hočem, ako je treba, z resničnimi prigodki potrditi. Naše crkvene više oblasti hočejo pravo, djansko kršansko vero; zatorej nam gotovo ne bodo za zlo jemale, da smo o tej reči spregovorili par rahlih besed.

En duhoven v imenu mnogo drugih.

Sedmigraška.

(Deželni zbor in unija). Ogerski zbor — tako pripovedujejo časniki — ne bode skorej sklican. Pred njim bode pa še sklican sedmigraški zbor, da se tako on in hervaški zbor izrečeta in svoje razmere do ogerskega zbora poravnata. Res je tega treba, preden se razločiti more, kako stoji ogerski zbor do državnega zbora na Dunaju, ali pod katerimi pogodbami pojdejo Ogrji v državni zbor. Po tem torej ima Majláth pravo, da namerja sedmigraški zbor

sklicati in imenovano reč dognati. Da bi se to zgodilo srečno, ne samo po pravici in postavi, temuč tudi po ljubezni in potrebi! Ta štrana je strašno zamotana. Po starih in podstatnih postavah od l. 1790 ima Sedmigraška dežela pravico, da ima svoj posebni deželni zbor in da na tem samostojno in neodvisno domače svoje reči in zadeve obravnjuje. Leta 1848 je pa nasproti sedmigraški zbor sklenil, naj se Sedmigraško z Ogorskimi združi tako, da nima deželnega zbora posebej, temuč da se tudi Sedmograške zadeve obravnjujejo v ogerskem zboru, in ta zbor je tedanj kralj Ferdinand V. tudi poterdil, je torej veljavna postava in Sedmigraško je z Ogorskimi državopravno zvezano. Kakošna je pa državopravna zveza in razmera, naj razločita po pravičnem in ljubeznjivem dogovarjanju sedmigraški in ogerski zbor. Najpred je pa pred vsem drugim treba, da se za sedmigraški zbor volilni red tako prenaredi, da bode tudi romanski narod v njem svoje poslance v dostojnej meri inael in zastran unije ali združenja tudi svoje misli izrekel. Kajti poprejšnji volilni red je bil tako čudno, da, tako krivično narejen, da Romanci, katerih je največ na Sedmigraškem, kot narod na deželnem zboru niso bili spoznani in zastopani.

Naj torej visoka vlada po edino postavnem, do l. 1848 veljavnem volilnem redu sedmigraški zbor skliče. Temu postavno sklicanemu zboru naj se kot vladin predlog v pretres predloži volilni red, po katerem bojo tudi Romani v razmernem številu svoje poslance volili in v deželni zbor pošiljali. Naj nikdo ne pozabi, da je Šmerling Romancem to dovolil; za njim ne sme nihče ostati. Ko je po tem volilni red tako postavno in pravično prenarejen, naj se ta deželni zbor razpusti in na podlagi tega volilnega reda nov deželen zbor izvoli. Temu naj potem visoka vlada vprašanje zastran unije ali zveze kot vladin predlog predloži. Kakor ta deželni zbor sklene, tako naj zaprepaj velja.

Naj se pa še sklene o tej državopravni razmeri, kakor koli hoče, vendar smo prepričani, da ne bode nikoli miru in pokoja, ako tudi ogerski zbor svoje postave (§. 5. art. VII. od leta 1848) tako ne prenaredi, da bode Sedmigraško svoje domače notranje zadeve, na primer zastran administracije, nauka, verozakona itd., domà na svojem deželnem zboru obravnavalo; samostalnost in avtonomijo v domačih rečeh morajo Mad-jari Sedmigračanom privoliti in prepustiti, sicer zmotnjav in preprirov ne bode ne konca ne kraja. Bog daj pravici svojo moč; ta reč je sila imenitna!

Ptuje dežele.

Pruska.

Z gostinsko ali, kakor jej tudi pravijo solnograško pogodbo se svet ne kaže nič kaj zadovoljen. Angleški listi pravijo, da ne bo dobrega konca, ker se ste vojvodini nekako pretergali. Tudi Napoleon bi se rad kako tako v to reč vtaknil, in nekteri mu že svetujejo, naj gre čez Rajno. Govori se tudi, da bo Bismark zdaj na vso moč skerbet, da spravi toliko deňarja skupaj, da odkupi tudi Holštajnsko, kamor pošlje zdaj naša vlada generala Gablenza za dež. poveljnika. Augustenburški bo menda vojvodini zapustil. Šaj mu tudi nič drugega ne kaže!

Italija.

Baron Natoli, sedanji minister za uk in bogočastje in znan nasprotnik duhovstva, je postal minister notranjih zadev. Obetajo, da bo zdaj še huje postopal, in da se mirnih razprav ni nadjati.

Razne novice.

* G. M. Pinder, dež. poslanec in predstojnik Kočevskega okraja, je po prizadevanju kočevskih meščanov v začasni pokoj djan. Poprejšnje ministerstvo se ni

nič za vse pritožbe in prošnje zmenilo, se danje pa je v 14 dneh vse določilo. G. P. je znan birokrat in ljudstvu neprijazen uradnik.

* Učeni naš slovenski rojak g. dr. Klun je postal solastnik in vrednik dunajskega lista „Volkswirth“.

* Pri obedu, ki so si ga napravili na Dunaju zbrani živinozdravniki, se je govorilo in napivalo v 9 jezikih; med njimi je tudi slovenski, v katerem je dr. Bleiweis z občno pohvalo govoril.

* Slavni slovenski misijonar v Ameriki častiti g. Franc Pirc, je letošnje poletje v Šent-Pavlu v Minesoti svoje zlato novo mašo obhajal. „Danica“, ki to naznanja, sprožila je željo, naj bi Slovenci tolikanj zaslužnemu starčeku kak primeren spomin ali vezilce tje poslali. To bi ga, pravi ona, gotovo močno veselilo po tolikem terpljenju in v tolikih britkostih. —

* V Gradcu je umerl 27. avg. sloviti zgodovinar in spreobrnjenec Miroslav pl. Hurter, v 78. letu svoje starosti. Bil je rajni zavolj učenosti in katoliške obnaše od vseh čislán. —

* „Triglav“ piše, da je nekdanji ljubljanski profesor, neutrudljivi g. Peter Petruzzi, ki zdaj na Dunaju v pokoju živi, dve za kranjsko zgodovino imenitni razpravi doveršil. Perva obsega kranjsko zgodovino o rimski dobi, druga pa življenje nekega slavnega Ljubljánčana, ki je živel za časov rimskih cesarjev.

* Profesor Miklošič bode po nekem sporočilu meseca septembra v Cevovu bival, kjer so mu v gerško-katoliškem semenišču stanovanje pripravili. Pečal se bo s poljsko in rusinsko književnostjo in v ta namen preiskoval dotična stara pisma. Pričakovati imamo tedaj spet kaj novega in izverstnega od tega slavnega slavista.

* Ko so poslanci nabirali podpise za interpelacijo (vprašanje) o §. 13., rekli so tudi znanemu tiroljskemu poslancu, prof. Greuter-ju, naj se podpiše. On pa jim prav po tiroljsko zaverne, rekoč: Kaj mar? Več kot en paragraf gre predrugičiti. Cela ta revna kočá ali bajta (Šmerlingova zbornica) se mora popraviti. Če to namerjate, prav, naj da podpišem tudi s kolom! — Pač so se morali takrat Šmerlingovci debelo pogledovati! Si non è vero, è ben trovato!

Duhovske zadeve.

V goriški nadškofiji. Umerla sta gg.: 15. u. m. Ant. Kobal, duhoven v pokoju. 18. u. m. Ant. Urđih, korar in stolni dekan. R. I. P.!

V lavantinski škofiji. G. Ignacij Tavšcl, župnik pri sv. Jederti, gre v pokoj, mesto njega je postal župnik g. Gregor Prekoršek. V Jurjev klošter je prišel za župnika g. Mat. Vrečko, in v sv. Andrej g. Antom Šibal. G. Franc Janežič gre za ravnatelja glavne šole in pripravništva šolskega v Maribor.

Loterija.

Terst: 18 27 61 21 75.

Prihodnje srečkanje je 16. septembra 1865.

Žitna cena.

v	pšenice		reži		ječmena		ovsa		turšice	
	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.
Mariboru	3	30	2	60	--	--	1	30	2	70
Celju	3	60	2	85	2	40	1	60	2	60
Ptujem	3	20	2	80	2	10	1	--	2	60
Ljubljani	3	50	2	65	2	30	1	55	2	66
Kraju	3	80	2	80	--	--	1	40	2	70
Novemestu	4	20	2	80	2	40	1	50	2	60
Gorici	3	70	--	--	--	--	--	--	3	10
Celovcu	4	10	3	30	2	20	1	40	3	66
Terbižu	5	--	4	30	3	30	2	40	4	60
Varaždinu	3	30	3	30	2	60	1	10	2	20
Reki	4	90	4	90	--	--	2	20	3	30
Sisku	3	50	3	50	2	15	1	25	--	--

Dunajska borsá 7. septembra 1865.

Novi zlati 5.18
Srebro 107.50

*) Nikakor radi v to reč ne dregamo; pa tožeb in dopisov je že preveč, zatorej naj se godi pravica. Vredn.